
Wstęp

Przemiany cywilizacyjne zmieniają świat, umożliwiają ludziom realizowanie coraz większej liczby i coraz bardziej złożonych potrzeb. Nie byłoby to możliwe bez pracy ludzkiej, która ma historię tak długą, jak historia ludzkości.

Współcześnie praca zawodowa stanowi jedną z podstawowych form aktywności człowieka, towarzyszącą mu przez cały okres dorosłości. Przez długi czas traktowana była głównie jako forma ludzkiej aktywności, będąca źródłem środków zapewniających utrzymanie się i zaspokajanie potrzeb. Obecnie dostrzegana jest jej funkcja rozwojowa, z uwagi na osobotwórcze walory. Przyczynia się do wzbogacania osobowości, daje ludziom poczucie wartości, stwarza im szanse na realizację dążeń i planów.

Świat pracy cechuje ogromna dynamika, ciągły rozwój, zmienność, niestabilność, co sprawia, że w środowisku zawodowym człowiek wchodzi w różne relacje, jest obserwatorem wielu zdarzeń i uczestniczy w rozlicznych sytuacjach, których nie sposób doświadczyć poza pracą. Sprzyjają one jego rozwojowi, wzbogacają doświadczenia, upodmiotowiają człowieka.

Od początków transformacji ustrojowej w Polsce upłynęło już ponad 25 lat. W 1989 roku zapoczątkowane zostały radykalne przemiany, znacząco wpływające na pracę i jej środowisko. Praca stała się przywilejem, jej cena znacznie wzrosła. Każdy człowiek znalazł się w obliczu bardzo realnej alternatywy braku pracy wraz z szeregiem negatywnych tego konsekwencji.

Istotne, nieustające modyfikacje dotyczące pracy zawodowej niesie postęp techniczny, naukowy oraz przemiany społeczne, a zwłaszcza problemy demograficzne.

Znajomość problematyki pracy zawodowej znacznie zwiększa szanse związane z właściwą lokalizacją człowieka na ścieżce edukacyjnej do pracy, a następnie na ścieżce zawodowej. Mam tu na myśli trafny wybór zawodu, zdobycie uprawnień do jego wykonywania, a następnie pozyskanie pracy przynoszącej satysfakcję i zadowolenie. Wymaga to jednak racjonalnego podejścia do kariery zawodowej, niepozostawiania jej swojemu losowi lub przypadkowi. Człowiek może bowiem znacząco wpływać na jej przebieg. Jest to jednak związane z posiadaniem określo-

nych kompetencji, wykraczających znacznie poza kompetencje zawodowe. Te indywidualne dyspozycje człowieka stanowią jego kulturę pracy.

Kultura pracy wyznacza perspektywę pracy postrzeganą z pozycji wykonującego ją człowieka. Szczególne znaczenie ma postawa będąca, obok wiedzy i umiejętności, jednym z trzech komponentów kultury pracy. Z nią wiąże się etyka pracy, jak również etyka zawodowa. Są one szczególnie ważne w sytuacji, gdy wiedza i umiejętności człowieka umożliwiają mu podejmowanie różnych działań, również takich, które niosą zagrożenie dla ludzi, środowiska naturalnego, a nawet całego świata. Zasady i normy etyczne mogą w tej sytuacji stanowić skuteczny sposób na powściągliwość i rozwagę, a niekiedy na odstępowanie od tych rozwiązań, które są ryzykowne i niebezpieczne dla człowieka i środowiska jego życia.

W książce starałem się wyeksponować znaczenie dobrej roboty, posługując się terminologią Tadeusza Kotarbińskiego, stąd odwoływanie się do prakseologii i profesjonalizmu. W teorii i praktyce spotkać można inne spojrzenie na profesję i profesjonalizm, w świetle którego są one związane z wykonywaniem wybranych zawodów o szczególnej randze. Profesjonalizm jest w tej książce rozumiany jako fachowość, wykonywanie pracy z zaangażowaniem, kompetentnie i solidnie, w przeciwieństwie do działalności nieprofesjonalnej, której wspomnianych cech brakuje. Jest to oczywiście jedno z podejść do działania profesjonalnego. W świetle zachodzących przemian na ponowoczesnym rynku pracy uważam je za coraz bardziej uprawnione.

Monografia składa się z czterech części. W pierwszej przedstawione zostały zagadnienia kluczowe dla kultury pracy, czyli problematyka pracy etycznej oraz poszanowania pracowników i ich podmiotowe traktowanie. Część druga jest poświęcona ukazaniu problemów pracy zawodowej człowieka we współczesnych złożonych warunkach. Trzecia część przedstawia pracownika – profesjonalistę w sytuacjach pracy zawodowej występujących obecnie w organizacjach. W czwartej części omówione zostały wybrane zagadnienia związane z aktywnością pracowniczą, których jakość jest uwarunkowana poziomem kultury pracy. Wykonywaniu pracy zawodowej towarzyszy szeroka gama problemów, które należy na bieżąco rozwiązywać. Dotyczą one zarówno merytorycznej strony pracy, jak i relacji międzyludzkich, sposobów podejmowania wyzwań zawodowych przez niekiedy bardzo złożone społeczności firm.

Książka ma na celu zapoznanie Czytelnika z wybranymi zagadnieniami teoretycznymi i informacjami praktycznymi z zakresu różnych obszarów dotyczących pracy zawodowej. Jej tematyka jest więc interdyscyplinarna. Pozwala tym samym rozumieć proces pracy i jego środowisko, ukazuje jak i być aktywnym podmiotem w tym procesie i w związanych z nim praktycznych sytuacjach.

Droga zawodowa człowieka jest ściśle związana z drogą życiową. Wzajemnie się one przenikają, a ich wspólnym ogniwem jest wędrujący nimi człowiek. Rozważa-

nia zawarte w niniejszej książce mają na celu unaocznienie tego związku. Mam nadzieję, że będą sprzyjać refleksji, jak lepiej i godniej można realizować swoje życie i pracę zawodową – z szacunkiem dla siebie i innych ludzi.

Decyzje dotyczące własnej drogi zawodowej są bardzo odpowiedzialne, a ich konsekwencje często ujawniają się po latach i rzutują na sposoby życia nie tylko podejmujących je jednostek, i nie tylko w obszarze pracy zawodowej.

Adresatem książki są przede wszystkim osoby, które stoją u progu kariery zawodowej. Wyrażam jednak nadzieję, że może ona być przydatna również tym, którzy na tej drodze są już daleko. Adresatem książki jest więc właściwie każdy, komu praca zawodowa – zarówno własna, jak i innych osób nie jest obojętna. W szczególności kieruję ją do młodzieży uczącej się, jej rodziców i nauczycieli, do wychowawców szkolnych. Odrębną grupę adresatów stanowią osoby aktywne zawodowo, stojące w obliczu dylematów związanych z jej wykonywaniem, a także osoby bezrobotne, poszukujące pracy.

Mam nadzieję, że sięgną po nią też studenci kierunków pedagogicznych, szczególnie studiujący specjalności nauczycielskie, pedagogikę pracy i poradnictwo zawodowe.

Książka ta może być przydatna kadrom kierowniczym firm, pracownikom urzędów pracy, poradni psychologiczno-pedagogicznych, oraz licznych już dziś instytucji i organizacji zajmujących się kształceniem zawodowym i poradnictwem zawodowym, a także wspieraniem ludzi w ich wyborach i sposobach realizacji kariery zawodowej. Sądzę, że zawarte w niej treści w dużym stopniu mogą okazać się pomocne w ich pracy zawodowej.

Praca zawiera zarówno rozważania teoretyczne, jak i zagadnienia praktyczne, niekiedy bardzo szczegółowe. Są one jednak rezultatem subiektywnego doboru dokonanego przez autora.

Założeniem moim jest przedstawienie wybranych zagadnień z zakresu pracy zawodowej i kultury pracy, przemian zachodzących w ich obszarze w przeszłości oraz obecnych i potencjalnych przyszłych sytuacji, mających miejsce na rynku pracy z perspektywy jednostki, która ma w niej aktywnie uczestniczyć.

Ostateczna wersja książki jest rezultatem wielu poszukiwań, przemyśleń, studiów, a także dyskusji z teoretykami i praktykami zajmującymi się problemami pracy z różnych dziedzin wiedzy. Szczególny udział w nadaniu jej końcowej postaci ma Pan Prof. zw. dr hab. Andrzej Radziewicz-Winnicki, będący recenzentem opracowania. Z uwag i sugestii, które zaproponował, skorzystałem z wielką ochotą, bowiem znakomicie uzupełniły one moje rozważania i refleksje. Wyrażam serdeczne podziękowania Panu Profesorowi za twórczy i konstruktywny krytycyzm oraz za życzliwe wskazówki znacząco wzbogacające treść i strukturę książki. Równie serdeczne podziękowania kieruję pod adresem Pani Redaktor Iwony Kuc, wspierającej mnie na każdym etapie przygotowywania książki. Bez wsparcia ze strony

wielu ludzi, ale przede wszystkim wspomnianych osób, nie byłby możliwy uzyskany rezultat moich poszukiwań badawczych.

Kulturą pracy zajmuję się od 35 lat zarówno w sferze naukowej, edukacyjnej, jak i popularyzacyjnej. Czynię to od początku z nieprzemijająco wielkim przekonaniem. Uważam, że w życiu człowieka praca uczestniczy niezależnie od jego woli, jednak może być wykonywana z zadowoleniem i dawać satysfakcję wykonującej ją osobie, jak i całemu społeczeństwu. Sprzyjać temu może kultura pracy, którą pracownik prezentuje i którą zamierza w trakcie całego życia doskonalić. Dzięki niej będzie nie tylko profesjonalistą, lecz także człowiekiem spełnionym. Nie jest to łatwe w czasach określanych jako ponowoczesne, w czasach, którym przypisywany jest trwający, nieustający kryzys – kryzys wartości, kryzys rozwoju.

Zdzisław Wołk